

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในสังคมโลกปัจจุบัน ประเทศไทยต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมมากมาย ทั้งอบายมุข ความขัดแย้ง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวและพวกพ้อง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนซึ่ง เป็นวัยที่อ่อนไหวได้ง่าย เมื่อความเจริญทางวิทยา ศาสตร์และเทคโนโลยีของตะวันตกเข้ามาอย่างขาดการกลั่นกรองและไม่ มีขีดจำกัดทำให้ ความเจริญด้านวัตถุ แผ่ขยายเข้ามาสู่ประเทศไทย ทำให้ประชาชนสนใจในวัตถุ ขาดการใส่ใจในด้านจิตใจ สภาพจิตใจของชาวไทยกลับตกต่ำและขาดการพัฒนาคุณภาพของจิต หรือขาดศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งศิลป วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย กลุ่มหลงในวัตถุ ดังที่ท่าน พุทธทาสภิกขุ^๑ ได้กล่าวไวตอนหนึ่งว่า “ สังคมไทยปัจจุบัน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุ เป็นอย่างมาก แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหาได้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขที่แท้จริงของคนไทยไม่ คนนิยมวัตถุหรือวัตถุนิยมมากขึ้น มีกิเลสมากขึ้น และสิ่งที่ขาดคือศีลธรรม สภาพสังคมพองพະเพราะรับอิทธิพลอารยธรรมตะวันตก ที่แพร่หลายเข้ามามากเกินไป และคนไทยรับเอาโดยไม่มีการพิจารณา ” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ดร.ระวี ภาวิไล^๒ ได้กล่าวไว้ว่า “ เมืองไทยในปัจจุบันจิตใจผู้คนสับสนอลเวง ขาดรากฐานอารยธรรมมั่นคง วัฒนธรรมปนเปื้อนเหตตามยถากรรม รวนเรเลือกไม่ถูก เดี่ยวจะตามฝรั่ง เดี่ยวจะถอยหลังเข้าคลอง ”

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมกับ กระทรวงศึกษาธิการในการสนับสนุนให้พระ ภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในสถานศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูปโดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

^๑พุทธทาสภิกขุ. ท่านพุทธทาสกับการศึกษา, วารสารครูศาสตร์. ปีที่ ๑๑ (มกราคม ๒๕๒๕): หน้า ๕๐.

^๒ระวี ภาวิไล, การศึกษาเพื่อ อยู่เย็นเป็นสุข และบทความอื่น ๆ , (เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๔๕.

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา
๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคูณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะ การศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๑๓ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิสุทธิ พุทธ จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาไปให้ ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ๑ รูป ต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลาง จากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษารูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๘๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และงบประมาณอีกจำนวนหนึ่ง เพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพการสอน การติดตามประเมินผล

ตลอดระยะเวลาของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา คือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีพัฒนาการโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุนโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๒๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป และ ครั้งที่ ๓ วันที่ ๒๓ เดือนมกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เช่นกันในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนินโครงการ

เจตนารมณ์ในการจัดการศึกษาทุกระดับ มีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันคือ ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะ และเจตคติที่ดี โดยมีหลักสูตรแต่ละระดับเป็นตัวกำหนดและบุคคลที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนได้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็คือ ครู เพราะครูมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดประสบการณ์ด้านต่างๆ ให้นักเรียนเกิดพัฒนาการในทางที่ดีทุกๆ ด้าน ครูผู้สอนจึงเป็นหัวใจสำคัญของการบรรลุเป้าหมายของหลักสูตร ครูจะต้องนำความมุ่งหวังของ

หลักสูตรมาแปลงเป็นภาคปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีสอนที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ ทั้งความรู้ ความคิด การปฏิบัติ เจตคติ คุณธรรม

จากความคาดหวังของสังคมและบุคลากรหลายระดับในประเทศ หวังให้พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ทำหน้าที่เป็นครูมีบทบาทหน้าที่สำคัญและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างและเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศและพัฒนาพลเมืองของชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมอารยะประเทศทั้งทางด้านคุณธรรม ความรู้ และความสามารถต่าง ๆ แต่ยังคงมีพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ด้านภูมิรู้ สอนโดยยึดตนเองเป็นสำคัญ ด้านภูมิธรรม ขอบใจอารมณ์และแสดงอารมณ์เฉยกับนักเรียนโดยไม่มีเหตุผล ด้านภูมิฐานแต่งกายไม่เรียบร้อย เป็นต้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในตัวพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทุกรูป

โดยนัยนี้ การจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพและประสพผลสำเร็จตรงตามวัตถุประสงค์นั้นย่อมขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ แต่องค์ประกอบที่สำคัญคือ ตัวพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา โดยเฉพาะคุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษานับเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร ตามความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยงและนักเรียนโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร โดยกำหนดเอาโรงเรียนที่มีพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาทำการสอนประจำอยู่ เพื่อให้ได้ข้อมูลการศึกษาที่แท้จริงและสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลไปยังคุณภาพของนักเรียนที่เป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา และนำผลการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลและแนวทางในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาหรือพิจารณาคัดเลือกบุคลากร เข้าดำรงตำแหน่งพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาในโอกาสต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร จำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๓ สมมติฐานการวิจัย

๑.๓.๑ พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูพี่เลี้ยง ที่มีสถานภาพ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๓.๒ นักเรียนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และสถานศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร แตกต่างกัน

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้แก่

๑. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อมูลดังต่อไปนี้

- ๑) พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน ๖๒๔ รูป
- ๒) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน
- ๓) ครูพี่เลี้ยง จำนวน ๕ คน
- ๔) นักเรียน จำนวน ๑๒,๘๔๒ คน

๒. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีข้อมูลดังต่อไปนี้

- ๑) พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน ๒๔๔ รูป
- ๒) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐ คน
- ๓) ครูพี่เลี้ยง จำนวน ๕ คน
- ๔) นักเรียน จำนวน ๓๘๘ คน

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านสถานที่

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาวิจัยโดยมุ่งศึกษาเฉพาะโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน ๕ โรงเรียน ได้แก่ ๑.โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ๒.โรงเรียนไทรมิตรวิทยาลัย ๓.โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก ๔.โรงเรียนวัดอินทาราม ๕.โรงเรียนวัดราชโอรส

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ **คุณลักษณะ** หมายถึง เครื่องหมายที่ชี้ให้เห็นถึงความดีงาม เป็นลักษณะประจำตัว เป็นแบบแผนของพฤติกรรมที่ยึดเป็นลักษณะประจำตัว ให้คุณประโยชน์แก่ตนเอง และผู้อื่นเป็นส่วนใหญ่ เป็นลักษณะทางกายและลักษณะทางสมองของบุคคลนั้น ทำให้สามารถแยกความแตกต่างของบุคคลนั้นกับบุคคลอื่นได้

๑.๕.๒ **คุณลักษณะ อันพึงประสงค์** หมายถึง ลักษณะ ที่ดี เป็นที่ต้องการของบุคคลทั่วไป ได้แก่ มีความรอบรู้ในวิชาที่สอน สามารถจัดการเรียนการสอนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมจริยธรรมทั้งในการสอนและในการดำเนินชีวิต สามารถให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือ นักเรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม มี บุคลิกภาพที่ดี มีอารมณ์มั่นคง มีเหตุผล รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงออก เป็นแบบอย่างที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับ ทั้งครูอาจารย์ นัก เรียนและชุมชน มีศรัทธาในอาชีพของตนเอง มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ มีการประเมินและพัฒนาตนเองในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

๑.๕.๓ **ภูมิรู้** หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีความรอบรู้ มีความสามารถ จัดการเรียนการสอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้มีความสุข มีความรู้ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน ให้โอกาสนักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือซักถามได้เต็มที่ อธิบายเนื้อหาได้ชัดเจนและเข้าใจง่าย แสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ สามารถใช้สื่อการสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

๑.๕.๔ **ภูมิธรรม** หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียร ยุติ ธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต งดเว้นจากอบายมุข วางตัวได้อย่างเหมาะสม มีความเมตตา คิดดี ทำดี พุทธิ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเป็นแบบอย่างที่ดี แนะนำ รับผิดชอบต่อน้ำที่ มีความตั้งใจ ปรับปรุงและพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ

๑.๕.๕ **ภูมิฐาน** หมายถึง ลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพดี แต่งกายได้เรียบร้อยเหมาะสม มีความสุภาพอ่อนโยน กล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้อง มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง เป็นมิตร พุคยสนุกสนาน ไม่ถือตัว ช่วยเหลือผู้อื่น ควบคุมและใช้อารมณ์ได้อย่างเหมาะสม มีมนุษยสัมพันธ์ ตั้งใจสอน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

๑.๕.๖ **ผู้บริหารสถานศึกษา** หมายถึง ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรักษาการ ผู้อำนวยการโรงเรียน และรองผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร ๕ โรงเรียน คือ ๑.โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ๒.โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ๓.โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก ๔.โรงเรียนวัดอินทาราม ๕.โรงเรียนวัดราชโอรส

๑.๕.๓ **ครูพี่เลี้ยง** หมายถึง ข้าราชการครู พนักงานราชการ และครูอัตราจ้าง ผู้ทำหน้าที่ดูแลอำนวยความสะดวกให้การช่วยเหลือแก่พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร ๕ โรงเรียน คือ ๑.โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ๒.โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ๓.โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก ๔.โรงเรียนวัดอินทาราม ๕.โรงเรียนวัดราชโอรส

๑.๕.๔ **นักเรียน** หมายถึง นักเรียน ชายหญิงระดับมัธยมศึกษา ๖ ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ ๓ และช่วงชั้นที่ ๔ โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร ๕ โรงเรียน คือ ๑.โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ๒.โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ๓.โรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก ๔.โรงเรียนวัดอินทาราม ๕.โรงเรียนวัดราชโอรส

๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๖.๑ ได้ทราบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๒ ได้แนวทาง การพัฒนาปรับปรุง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา กรุงเทพมหานคร